

Werkwijze vrijstelling 5 onder a

In de kamerbrief voortgang onderwijs-zorg van 30 oktober 2019¹ schrijven de ministers Hugo de Jonge (minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport) en Arie Slob (minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media) het volgende:

Zoals aangekondigd gaan wij het onderwijskundig perspectief beter betrekken bij het afgeven van een vrijstelling van de leerplicht op grond van artikel 5 onder a.

Een beroep op een vrijstelling van de leerplicht kan uitsluitend door ouders worden gedaan, en mag nooit het gevolg zijn van een gebrek aan een zo passend mogelijk onderwijsaanbod, maar alleen het onvermijdelijke resultaat van ernstige lichamelijke en psychische klachten.

Wij gaan de volgende aanpassingen doorvoeren:

- 1. Het betrekken van het onderwijskundig perspectief wordt wettelijk verankerd in de Leerplichtwet 1969 en de Leerplichtwet BES. Zowel van het regionaal ondersteuningsaanbod als van de individuele leermogelijkheden van het kind dient een volledig beeld te zijn, alvorens overgegaan kan worden tot het afgeven van een vrijstelling;*
- 2. De jeugdarts geeft nu volgens de wet een verklaring af of een kind tot een school kan worden toegelaten louter op medische gronden. Deze afweging zal worden verbreed. Welke elementen onderdeel worden van het afwegingskader wordt nader uitgewerkt;*
- 3. Er komt meer variatie ten aanzien van de duur van een vrijstelling. Het minimum van één jaar zal gehandhaafd blijven, maar overige restricties met betrekking tot de duur van de vrijstelling worden losgelaten; en*
- 4. De gemeente benoemt een casusregisseur die verantwoordelijk is voor het proces rondom de vrijstelling, de monitoring en de evaluatie. Deze casusregisseur houdt daarmee zicht op de (ontwikkeling van de) behoeftes en ontwikkelingsmogelijkheden van het kind en draagt er zorg voor dat gemaakte afspraken worden nagekomen. Het ligt voor de hand dat deze rol door de leerplichtambtenaar zal worden ingevuld maar dit is nog punt van nadere uitwerking. De inhoudelijke afweging aangaande de vrijstelling blijft bij de jeugdarts liggen.*

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2019/10/30/kamerbrief-over-voortgang-onderwijs-zorg/kamerbrief-over-voortgang-onderwijs-zorg.pdf>

Toevoeging:

In de kamerbrief² (2) van minister Wiersma van 30-03-23 staat dat het wetsvoorstel intussen is aangepast; bij de beoordeling van de situatie moet de arts het onderwijskundig perspectief betrekken en hij/zij **kán** het SWV daarvoor benutten, maar dat is niet verplicht (zie voor onderbouwing de kamerbrief pagina 15).

Binnen de samenwerkingsverbanden po en vo Noord Kennemerland bestaat al jarenlang een werkwijze die nog niet expliciet is vastgesteld. De werkwijze sluit goed aan bij het voorgenomen beleid. In deze memo is de in de loop der jaren ontstane werkwijze omschreven. Hiermee wordt geborgd dat alle wegen zijn bewandeld om na te gaan of er toch een passend onderwijsaanbod mogelijk is (als logisch gevolg van de wet Passend onderwijs) en werken samenwerkingsverbanden po en vo, leerplichtambtenaren, jeugdartsen en vijf betrokken gemeenten uniform samen.

De werkwijze voor de procedure rond een vrijstelling artikel LPW 5 onder a, is door de samenwerkingsverbanden en de regiogemeenten vastgelegd. Deze werkwijze loopt vooruit op de aangekondigde wetswijziging. De voorgestelde wetswijziging houdt kortgezegd in dat

- een onderwijskundig advies wordt afgegeven door het SWV bij elke aanvraag vrijstelling 5 onder a;
- de periode waarvoor de verklaring wordt afgegeven is minimaal een schooljaar, maximaal tot het 18^e jaar. Alles daartussen is mogelijk;
- de gemeente wijst aan wie de casusregie heeft (lees: LPA).

Gemaakte afspraken zorgen ervoor dat:

- gemeenten aanvragen voor een vrijstelling altijd laten beoordelen door een onafhankelijke en deskundige (GGD-)arts (door het College als zodanig aangewezen);
- deze arts nooit een “verklaring” afgeeft zonder eerst het onderwijs (school of samenwerkingsverband) geraadpleegd te hebben om zich ervan te vergewissen dat er echt geen passend onderwijsaanbod mogelijk is, tenzij volkomen duidelijk is dat de jongere niet in staat zal zijn enige vorm van onderwijs te volgen. De leerplichtambtenaar neemt het uiteindelijke besluit dat volgt uit de verklaring.

Deze memo is geschreven door deelnemers aan het overleg ‘vrijstelling art. 5 sub a’ dat tweejaarlijks tussen samenwerkingsverbanden po en vo, jeugdartsen GGD en leerplichtambtenaren plaatsvindt.

Procedure vrijstelling van inschrijving onderwijs

(Leerplichtwet, art. 5 sub a, op lichamelijke of psychische gronden)

Inleiding

Wanneer ouder(s)/verzorger(s) van mening zijn dat hun leerplichtig kind niet in staat is om tot een school of instelling te worden toegelaten en/of er geen passend onderwijsaanbod voor hun kind mogelijk is, kunnen zij een beroep op vrijstelling doen bij het College van B&W (i.c. de leerplichtambtenaar) van de gemeente waar het kind staat ingeschreven. De vrijstelling is in principe geldig tot het einde van het lopende schooljaar.

Doel van de procedure

Deze procedure wil de betrokkenheid van het onderwijs borgen bij de afweging of er vrijstelling verleend moet worden of dat er nog mogelijkheden zijn voor een passend onderwijsaanbod. Hiermee willen we de deelname aan het onderwijs vergroten en het aantal vrijstellingen terugdringen.

---

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/03/30/samen-de-schouders-onder-passend-onderwijs>

Daarnaast beoogt de procedure eenzelfde werkwijze bij alle vier gemeenten in de regio Noord-Kennemerland bij de afhandeling van deze verzoeken tot vrijstelling.

Wettekst (Leerplichtwet, art. 7)

Artikel 7. Lichamelijke of psychische ongeschiktheid

Een beroep op vrijstelling op grond van artikel 5 sub a kan slechts worden gedaan, indien bij de kennisgeving een verklaring van een door burgemeester en wethouders van de gemeente waar de jongere als ingezetene met een adres in de basisregistratie personen is ingeschreven, aangewezen arts - niet zijnde de behandelende arts - of van een door hen aangewezen academisch gevormde of daarmee bij ministeriële regeling gelijkgestelde pedagoog of psycholoog is overgelegd, waaruit blijkt, dat deze de jongere niet geschikt achten om tot een school onderscheidenlijk een instelling te worden toegelaten. Deze verklaring mag niet ouder zijn dan drie maanden.

Betrokken partners

Bij deze procedure zijn - in veel gevallen - meerdere partners betrokken. Vanuit de Leerplichtwet gaat het om de ouder(s)/verzorger(s), de gemeente (i.c. de leerplichtambtenaar) en de arts.

- De ouder(s)/verzorger(s) of voogd doen beroep op vrijstelling voor hun leerplichtig kind bij de leerplichtambtenaar van hun gemeente.
- De gemeente draagt er zorg voor dat het college van B&W een onafhankelijke arts heeft aangewezen. De leerplichtambtenaar van de gemeente neemt het beroep/verzoek in behandeling, stuurt het door naar de jeugdarts van de GGD, en informeert de ouders/verzorgers na het onderzoek van de jeugdarts schriftelijk of de vrijstelling wel of niet wordt verleend. Hierbij is de “medische verklaring” van de jeugdarts leidend.
- De GGD/jeugdarts beoordeelt het verzoek tot vrijstelling en stelt - indien het verzoek wordt gehonoreerd - de “Verklaring” op en stuurt deze naar de leerplichtambtenaar.

Daarnaast zijn er nog de “informanten” die de leerplichtambtenaar en de jeugdarts kan benaderen: deskundigen c.q. de behandelaar van betrokken instellingen zoals het Centrum voor Daghulp, ODC of GGZ, ondersteuningscoördinator en de jeugdarts van de betrokken school. Zij kunnen relevante informatie geven over de voorgeschiedenis maar evenzo over de haalbaarheid van een passend onderwijsaanbod. Met betrekking tot dat laatste vervult ook het betreffende samenwerkingsverband een rol bij (een verschil van inzicht over) het beantwoorden van de vraag of een “passend onderwijsaanbod” mogelijk is.

4- en 5 jarigen

Alle kinderen in Nederland hebben het recht op onderwijs vanaf 4 jaar. Wettelijk gezien zijn kinderen leerplichtig op de eerste dag van de maand die volgt op de maand dat ze vijf jaar zijn geworden. Zodra kinderen leerplichtig zijn - vanaf vijf jaar, zijn hun ouder(s)/verzorger(s) verplicht om hun kind op een onderwijsinstelling in te schrijven. Er zijn enkele kinderen bij wie de ondersteuningsbehoeften dermate groot zijn dat inschrijving op een onderwijsinstelling niet passend is en ouder(s)/verzorger(s) een beroep doen op een vrijstelling. Van belang is dat ouders ruim voordat hun kind vijf jaar wordt, bekend zijn met de aanvraagprocedure zoals hieronder, bij procedure A, is beschreven.

Onderscheid tussen twee procedures

Voor de gewenste werkwijze maken we onderscheid tussen twee procedures:

- A. Voor kinderen die nog nooit naar school zijn geweest (meestal 4-jarigen van Centra voor Daghulp of orthopedagogische dagcentra);
- B. Voor kinderen/jongeren die al zijn ingeschreven op een school met BRINnummer.

Beide te volgen procedures zijn in grote lijnen gelijk.

Werkwijze

- De ouder(s)/verzorger(s) hebben het recht om op elk moment een beroep te doen op deze vrijstellingsgrond.
- Bij procedure A nemen ouder(s) minimaal drie maanden voordat hun kind leerplichtig wordt contact op met de leerplichtambtenaar van hun gemeente.
- De leerplichtambtenaar stuurt het aanvraagformulier naar de ouders.
- De ouder(s) sturen het ondertekende formulier terug naar de leerplichtambtenaar.
- De leerplichtambtenaar stuurt het formulier door naar de jeugdarts van de GGD.
- Zo mogelijk beschrijft de leerplichtambtenaar in een begeleidend schrijven de casus.

- De jeugdarts onderzoekt of de vraag tot vrijstelling gehonoreerd kan worden. Hiertoe neemt de jeugdarts contact op met de ouders of nodigt hen, samen met het kind / de jongere, uit voor een gesprek. Vervolgens overlegt de jeugdarts met de behandelaar en eventueel andere betrokkenen (o.a. het samenwerkingsverband)

Alvorens de Verklaring op te stellen, heeft de jeugdarts overleg:

- **Bij procedure A:** met het samenwerkingsverband po (of vo) om het verzoek tot vrijstelling te bespreken*). De medewerker van het samenwerkingsverband denkt mee over de vraag of er - in zijn algemeenheid - eventueel toch een passend onderwijsaanbod mogelijk is gezien de ondersteuningsbehoefte van het kind / de jongere.
*) Voor kinderen op een ODC kan hiervoor een uitzondering worden gemaakt.
- **Bij procedure B:** de jeugdarts legt altijd contact met het samenwerkingsverband en eventueel de (jeugdarts van de) betreffende school om zich van de situatie op de hoogte te stellen en te sparren / checken of alle mogelijkheden voor een passende onderwijsplek benut zijn. Deze mogelijkheden zijn door middel van een MDO (Multidisciplinair Overleg), waarbij alle betrokkenen (en in ieder geval de leerplichtambtenaar en de consultant passend onderwijs van het samenwerkingsverband) aanwezig waren, onderzocht. Van dit MDO is een verslag gemaakt. De jeugdarts kan dit verslag opvragen via de ouder(s)/verzorger(s).

Dit overleg kan leiden tot **twee mogelijke vervolg-scenario's** (zowel bij procedure A als B):

Scenario 1

- Indien er **wel mogelijkheden** lijken voor een passend onderwijsaanbod wordt er geen Verklaring afgegeven en wordt de vrijstelling niet verleend.
- De jeugdarts deelt dit resultaat mee aan de leerplichtambtenaar.
- De leerplichtambtenaar informeert de ouders over het resultaat.
- **Bij procedure B geldt:** de leerplichtambtenaar informeert de school en het samenwerkingsverband po of vo over dit resultaat. Aan de school wordt verzocht contact op te nemen met het samenwerkingsverband om de concrete mogelijkheden voor een passend onderwijsaanbod te realiseren. Hierbij vormt het door de school op te stellen OPP (Ontwikkelingsperspectiefplan) de basis.

Scenario 2

- Indien er **geen mogelijkheden** zijn voor een passend onderwijsaanbod, wordt de vrijstelling verleend.
- De jeugdarts stelt de verklaring op en stuurt deze naar de leerplichtambtenaar.
- De leerplichtambtenaar informeert de ouders schriftelijk.
- De vrijstelling wordt door leerplicht vastgelegd in het landelijk Vrijstellingenregister.
- De vrijstelling wordt door de leerplichtambtenaar doorgegeven aan de betreffende school (indien van toepassing) en het samenwerkingsverband Noord-Kennemerland po of vo in het kader van de thuiszittersregistratie.
- Voordat de periode van de vrijstelling (in principe maximaal tot einde schooljaar) is verstreken, neemt leerplicht contact op met ouders/leerling en zo mogelijk de school, om te bespreken of er dusdanige wijzigingen in de situatie van het kind zijn opgetreden waardoor alsnog een passend onderwijsaanbod tot de mogelijkheden behoort.

N.B.: Als een bij een school ingeschreven kind/jongere een vrijstelling krijgt, betekent dit volgens de Leerplichtwet dat het kan worden uitgeschreven. Het verdient de voorkeur dat met de betreffende school wordt afgesproken dat ouders zich opnieuw bij deze school mogen melden als hervatting van het onderwijs aan de orde is.

Uitzondering: soms wordt een vrijstelling afgegeven tot het 18^e jaar. Bij inschrijving op een school vervalt de vrijstelling. Ouder(s)/verzorger(s) van kinderen van wie bij aanvang van de leerplicht al duidelijk is dat zij wellicht nooit of voor een aantal jaren geen onderwijs kunnen volgen (bijv. kinderen in een orthopedagogisch dagcentrum), dienen deze vrijstelling ook aan te vragen. De geldigheidsduur van de vrijstelling kan met de ouder(s)/verzorger(s) worden overeengekomen, en kan mogelijk de gehele leer- en kwalificatieplichtige leeftijd, dus tot 18 jaar, betreffen.

Werkwijze

- De ouder(s)/verzorger(s) nemen contact met de leerplichtambtenaar van hun woongemeente op.
- De leerplichtambtenaar ontvangt de aanvraag voor vrijstelling.
- De leerplichtambtenaar stuurt de aanvraag door naar de jeugdarts van de GGD die een onderzoek instelt. De jeugdarts stelt de leerplichtambtenaar op de hoogte van het resultaat.
- De leerplichtambtenaar stuurt een kennisgeving naar de ouder(s)/verzorger(s) waarin vermeld staat dat de ouder(s)/verzorger(s) zijn vrijgesteld van de verplichting zorg te dragen voor een inschrijving bij een school of instelling.
- De vrijstelling wordt afgegeven voor 1 schooljaar of tot de 18de verjaardag.
- Bij inschrijving op een school vervalt de vrijstelling.
- De leerplichtambtenaar geeft de correctie door aan het Vrijstellingenregister. De einddatum is 1 dag voorafgaand aan de inschrijving op school.

N.B. 1:

Er wordt **geen vrijstelling** verleend aan kinderen/jongeren die (lang moeten) wachten op een passend zorg- en/of onderwijsaanbod. Wanneer deze leerlingen hierdoor een “thuiszittende leerling” zijn geworden, dienen zij gemeld te worden op de monitor schoolaanwezigheid van de school waar de leerling op dat moment staat ingeschreven.

N.B. 2:

Wat is de status van de Verklaring van de arts:

Een Verklaring van de jeugdarts is geen advies, maar zoals het al zegt: een Verklaring. Leerplicht vraagt deze aan en volgt de verklaring op.

Overleg tussen samenwerkingsverbanden po en vo, leerplichtambtenaren en jeugdarts

- Bij het MDO overleg wordt toestemming aan ouder(s)/verzorger(s) en eventueel leerling 16 jaar en ouder) gevraagd of zij dit verslag met het samenwerkingsverband mogen delen. De reden om dit verslag te delen, is zodat het samenwerkingsverband kan meedenken over een mogelijk passende onderwijsplek voor de thuiszittende leerling.
- Elk jaar vindt er medio maart een overleg plaats tussen de samenwerkingsverbanden, leerplichtambtenaren van de vier gemeenten en de jeugdarts.
- Voordat de periode van de vrijstelling (in principe maximaal tot einde schooljaar) is verstreken, neemt leerplicht contact op met ouder(s)/verzorger(s) en zo mogelijk de school, om te bespreken of er dusdanige wijzigingen in de situatie van het kind zijn opgetreden waardoor alsnog een passend onderwijsaanbod tot de mogelijkheden behoort. Gezien het overleg met de samenwerkingsverbanden en de jeugdarts verdient het de voorkeur om medio februari contact op te nemen met de ouder(s)/verzorger(s). Indien er geen veranderingen zijn opgetreden, kunnen ouder(s)/verzorger(s) een verlenging via de leerplichtambtenaar aanvragen.
- Bij de afgifte van een vrijstelling zorgt de school waar de leerling op dat moment staat ingeschreven dat de voor het onderwijs relevante gegevens (OPP, laatste MDO verslag en toestemmingsformulier overdracht) worden overgedragen naar het samenwerkingsverband. Toestemming voor deze overdracht wordt tijdens het laatste MDO aan de ouder(s)/verzorger(s) gevraagd. Het samenwerkingsverband bewaart deze gegevens samen met het laatste MDO verslag in hun TOP dossieromgeving. Hiermee wordt geborgd dat de jongere gevolgd kan worden in zijn ontwikkeling.
- Het aantal vrijstellingen 5A binnen het samenwerkingsverband wordt vier keer per jaar anoniem aan de Inspectie voor het Onderwijs doorgegeven.

Grondslagen verwerking persoonsgegevens samenwerkingsverbanden

- Het samenwerkingsverband verwerkt op basis van het algemeen belang persoonsgegevens van leerlingen die thuiszitten om een zo passend mogelijke plaats in het onderwijs voor deze leerlingen te bevorderen.
- Het samenwerkingsverband heeft een wettelijke taak om een samenhangend geheel van ondersteuningsvoorzieningen binnen en tussen de scholen te realiseren, en wel zodanig dat leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doormaken en leerlingen die extra ondersteuning behoeven een zo passend mogelijke plaats in het onderwijs krijgen.
- Het verwerken van gegevens over de gezondheid door het samenwerkingsverband mag alleen op basis van toestemming van betrokkene (en/of ouders).

BIJLAGE 1: Toestemmingsformulier delen MDO en OPP/Topdossier met het samenwerkingsverband

Met dit toestemmingsformulier geef ik het samenwerkingsverband (po/vo) Noord-Kennemerland toestemming om de volgende gegevens te verwerken:

- een recent OPP (ontwikkelingsperspectief) van [naam leerling]
- een recent MDO verslag

Deze toestemming wordt verleend onder de volgende voorwaarden:

- De toestemming geldt alleen voor hierboven aangevinkte gegevens. Indien er nieuwe verwerkingen plaats vinden, wordt er opnieuw toestemming gevraagd;
- Jeugdzorg informeert mij vooraf en duidelijk welke persoonsgegevens er met het samenwerkingsverband worden gedeeld;
- Als de gegevens niet meer noodzakelijk zijn voor het doel, dan worden deze gegevens verwijderd, rekening houdend met de wettelijke bewaartermijnen;
- Ik kan ervoor kiezen om geen toestemming te geven, gedeeltelijk toestemming te geven of eerder verstrekte toestemming weer in te trekken. Jeugdzorg heeft mij uitgelegd wat de gevolgen kunnen zijn van geen of gedeeltelijke toestemming;
- Het samenwerkingsverband heeft passende technische en organisatorische maatregelen getroffen om de veiligheid van de gedeelde gegevens conform de privacywet te waarborgen.

Ik deel bovenstaande gegevens met het samenwerkingsverband, zodat het samenwerkingsverband kan adviseren bij het vinden van een passende plaats in het onderwijs voor [naam leerling].

Voor akkoord:

Datum:

Naam leerling:

Naam ouder(s)/verzorger(s):